
Együtt vagy külön?

A különleges oktatási szükséglet...

Csépe Valéria

Magyar Tudományos Akadémia

Témavázlat

- A „különleges” fogalma az oktatásban
- Tipikus vs. atipikus
- Az ellátás 3D rendszere
- Minimális követelményrendszer
- SEN vs SNI – következmények
- A korszerű ellátás nemzetközi modellje
- A korszerű ellátás koncepciójának sarokpontjai

A „különleges” fogalma az oktatásban

- Az a tartomány, amelyben a tanuló mért teljesítménye az átlagtól bármely irányban (lefelé vagy fölfelé) jelentősen ($>1-1.5$ SD) eltér
- A tanuló teljesítményét jellemző mutatókból alkotott kognitív és/vagy affektív profil egyenetlen
- A biológiai és környezeti összetevők multi-faktoriális rendszerben hatnak
 - **A jellemzés és eszköz megfeleltetése alapvetően fontos**
 - **Leíró** jellemzés – a klasszifikáció eszköze
 - **Korrelatív** jellemzés – a diagnosztika eszköze
 - **Ok-okozati** összefüggésre alapozott jellemzés – a különlegesség megértésének és az erre épülő (leg)hatékony(abb) terápiának az eszköze

Az ellátás 3 D rendszere (OECD), amelyre az oktatási törvények épülnek

- **Disability** = **Fogyatékos** (érzékszervi, testi, értelmi)
- **Difficulty** = **Zavar*** (tanulási és magatartási zavarok széles köre, ép intellektus)
- **Disadvantage** = **Hátrányos És halmozottan hátrányos (HHH) helyzet** - következményes zavar, komplex oktatási, egészségügyi és szociális kérdés – a társadalmi integráció komplex kérdésköre, s nem azonos a magyar SNI-vel

*Az időnként használt „nehézség” kifejezés a köznyelvben más tartalmakkal terhelt.

Minimális követelményrendszer

- **A tipikus/atipikus ismerete**
 - Az atipikus (komplex) jellemzői
 - Az atipikusság kialakulásának ismert tényezői
- **Az atipikusság főbb csoportjaiban a szükségletek kielégítésének/az oktatási feladatok ellátásának alapjai**
 - Világos koncepció
 - Egyértelmű szakmai tartalom és feladatkijelölés
 - Korszerű és szakma-specifikus diagnosztika
 - Korszerű és szakma-specifikus terápia/re-educáció
 - **A feltételrendszer világos meghatározása**
 - Szakemberigény (képzés, továbbképzés, támogatás)
 - Eszközigeny (adott kategóriához rendelve)
 - Intézményi feltételrendszer
 - Finanszírozhatóság

SEN vs SNI

- **Az SNI fogalom másodlagos jelentést sugall**
- **A magyar SNI nem SEN**
 - **S**pecial NEM sajátos, hanem különleges
 - **E**ducational NEM CSAK nevelési, hanem oktatási is
 - **N**eeds NEM igény, hanem szükséglet

A törvénytől az ellátás szabályozásáig (angol példa)

Code of Education (1999) kerettörvény

Code of Practice (2001) további jogszabály az eljárásra

Guide for School Teachers – irányelvek tanároknak

Guide for Parents or Carers – irányelvek szülőknek

....s a következmények

- ❑ A régi törvény és a közoktatási törvényt előkészítő vitákat SNI kategóriái sem egyeznek az OECD vagy az EU kategóriáival
- ❑ Csak az átlagtól lefelé eltérő atipikus fejlődési kategóriákat kezelik
- ❑ Az átlagtól felfelé eltérő atipikus kategóriákat (pl. tehetség) nem rendszerben kezelik- a jelenlegi gyakorlat és a tervezet is külön programhoz (pályáztató) rendeli
 - Ezért nem vagy alig képes a tanulási zavar és tehetség együttes megjelenését kezelni
- ❑ A halmozott hátrányokból következő átmeneti vagy tartós atipikus fejlődést bemossa az SNI-be (lásd HHH, kisebbségi lét/nyelvi lemaradás, stb.) – fogyatékossgot sugall
- ❑ Az integrációs politikák és társadalmi viták egyik gyakori és téves kiindulópontja

A közoktatási törvény vitáirában

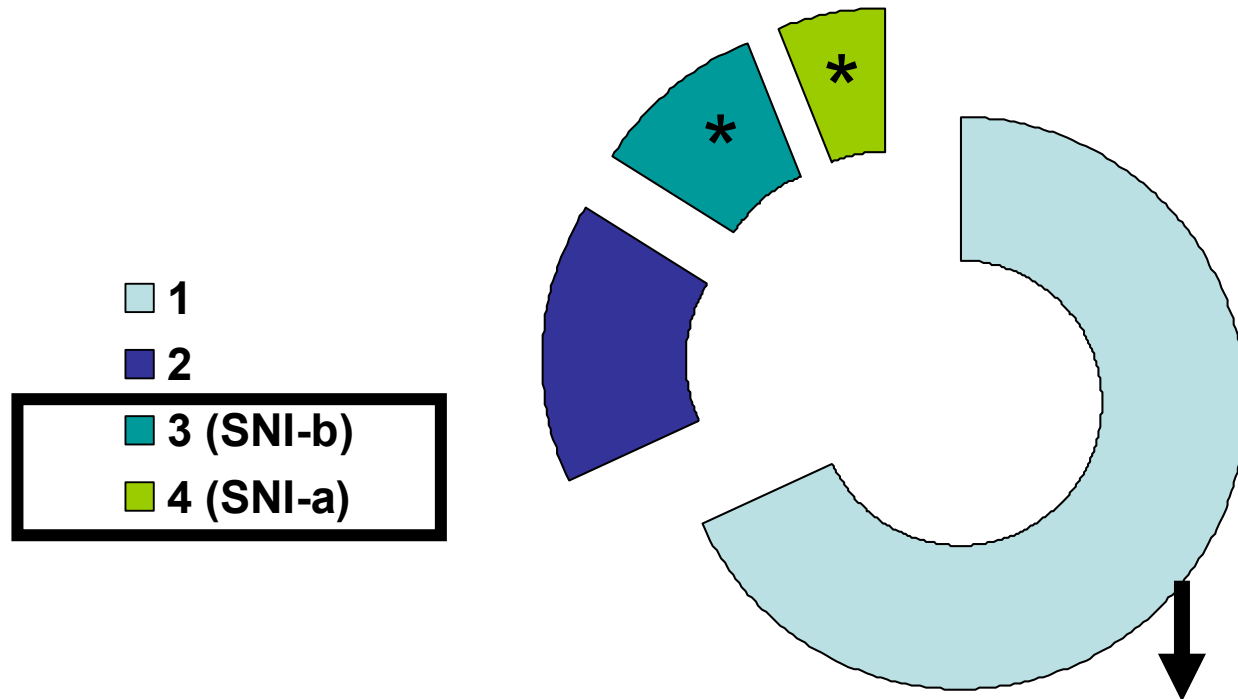
- A „különleges bánásmódot igénylő gyermek/tanuló” új, más országok gyakorlatában nem vagy alig használt fogalmát vezeti be.
- Ennek kategóriái
 - A „sajátos”
 - **Súlyos** (2007-es Kt-ben SNI b)
 - **Tartós és súlyos** (2007-es Kt-ben SNI a)
 - A beilleszkedési, tanulási magatartási „nehézség”
 - A **kiemelkedően „tehetséges”**
 - A 6 pontban definiált „**halmozottan hátrányos helyzetű**”
- + Részben közelít az OECD által használt SEN-fogalomhoz, de csak valamivel jobb, mint a korábbiak (Közoktatási törvény - 1993, 2007)

A „különleges bánásmód”

- Hol más, mint az SNI, hol magasabb kategória
- Az SNI definíciója
 - Nem differenciál, holott diagnosztikai kategóriákat használ
 - A kategóriák
 - egy része korszerűtlen
 - nem kerettörvényben, hanem ellátási utasításban szerepeltetendők
- A „sajátos” meghatározása funkcióhoz kapcsolt, leíró
- A HHH
 - meghatározása jogszabály alapú
 - besorolási rendszere merev, osztályozó
 - ellátási kiindulású, funkciót nem ír le
- A „különleges bánásmód” kifejezés 3+1 kategóriát ismer, az OECD hármat
- Eltér az európai SEN jogszabályoktól, amelyeknek
 - Céljai világosak
 - Definíciói egyértelműek
 - Oktatási, szociális és egészségügyi ellátása és finanszírozása* célokhoz rendelt, összehangolt, különösen a HHH esetében

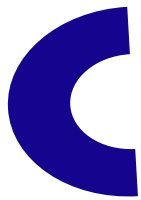
**Az új kormányzati rendszerben ezek irányítása együtt van, világos célokhoz rendelt korszerű rendszer kialakítására sok évtized után most nyílna először lehetőség!*

A korszerű ellátás nemzetközi modellje

1

1. A tanuló számára az alaptantervben rögzített tudás és kompetenciák megszerzésének átlagos szintű (a tárgyi, személyi, finanszírozási feltételek megfelelőek) oktatási intézményben nincs akadálya,
2. Tipikusan fejlődő tanulók, nincs azonosított plusz oktatási szükséglet.

2

Az 1.1. pont feltételei teljesülnek, de van teljesítményprobléma

- az extra oktatási szükségletet a pedagógus azonosítja
- a korrekciót pedagógus végzi
- szükség esetén segítő szolgáltatásokat vesz igénybe (pl. iskolapszichológus, Nevelési Tanácsadó)

A közoktatási törvény alapcéljait a tanulók 1+2 csoportjára vonatkozóan érdemes megfogalmazni.

3 (ZAVAR – „súlyos zavar”)

Az 1. pont feltételei teljesülnek, de a teljesítmény jelentősen az átlag alatti

- a különleges oktatási szükségletet erre specializált szakember azonosítja
- komplex szakdiagnózis szükséges (standardizált diagnosztikai rendszer)
- a tanuló az oktatás adott, vagy teljes szakaszában integrált oktatásban vesz részt, a fejlesztést ezen felül kapja
- a fejlesztés külön, erre a területre specializált szakember (szükség esetén specializált intézet) bevonásával történik

4 (FOGYATÉK – „tartós és súlyos zavar”)

A különleges oktatási és rehabilitációs célú fejlesztési szükséglet **speciális ellátást igényel**

- intenzív szakellátás szükséges
- komplex és speciális szakdiagnózis szükséges
- az ellátásnak speciális szakemberigénye van
- az ellátás helye az oktatás adott, vagy teljes szakaszában szakintézményben történik

A tantervi követelmények teljesítéséhez szükséges (lehet):

- külön(leges) eszközök
- különleges infrastrukturális feltételek
- tantervi követelmények módosítása

Egységes, ellenőrizhető, szakmailag megalapozott és finanszírozható rendszer sarokpontjai

Ellátó szakmák: a szükségletazonosítás komplex szakmai programja és egységes protokollja

- diagnosztikai rendszer
- képzés, továbbképzés, feladatellátás (törvényi szabályozás nem teljes)
- szakmai kompetenciaterületek (pedagógus, gyógypedagógus, fejlesztő pedagógus, iskolapszichológus, speciálisan képzett pszichológus, szakorvos)
- szakmai ellenőrzési rendszer

Ellátó rendszerek: a szakmai feladatok transzparens intézményrendszerének működtetése

Önkormányzati és állami feladatok harmonizációja

Az ellátás szintjeinek egységes, követhető működése

Az ellátás szakmai kompetenciaterületeinek (oktatási, egészségügyi, szociális) egyeztetése

Az ellátáshoz kapcsolódó tevékenységek területi összehangolása

CÉL - KONCEPCIÓ - FENNTARTHATÓSÁG

Erre épüljön a

konkrét és korszerű ellátás

törvényi szabályozás

finanszírozás és ellenőrzés

Intézményi megoldások

- Rendszerszemlélet az ellátásban
- **Az alap- és szakellátás, illetve speciális tevékenység kötelező működési rendszerének kialakítása**
- **A szakellátás szakmai kontrollja, számonkérhetősége**
- **Az ellátó szakmák működésének korszerű jogszabályi háttere**
- **Szakmai központok**
 - szervezeti és feltételrendszer, finanszírozás megvizsgálandó
 - a költségvetési források terápiás/fejlesztési célú felhasználása ellenőrzendő (ha törvényi akadály van, megvizsgálandó)
- **Független Diagnosztikai Központ(ok) létrehozása**
- **Az iskolák/önkormányzatok szintjén működő normatív támogatás helyett korszerű és fenntartható finanszírozási konstrukció kialakítása**

Szakmai megoldások

- Korszerű és standardizált diagnosztikai eljárások rendszerére épülő hálózat
 - Széles alapellátás (pl. szűrés)
 - Szűkülő specializáció a szakellátásban
 - Speciális kategóriák diagnózisa kizárólag a szakellátás körében
 - **Az együtt nevelhetőség és külön oktatás csak a szakmai feltételeknek megfelelő iskolákban (nem a 2x-es 3x-os beszámítás a megoldás)oldható meg**
- A diagnózis alapú fejlesztés jelenlegi rendszerének korszerűsítése

Hosszútávú terv

- **Korszerű, gyermekkövető információs rendszer kialakítása**
 - *Állapotfelmérés, fejlődéskövetés*
 - *Szűrés, diagnózis, ellátás*
 - *Fejlesztés/terápia (tartalom, időtartam, változás)*
- **A különleges oktatási és nevelési szükséglet kiterjesztése az eloszlás mindkét szélső tartományára - a szokványosnál gyorsabban és lassabban fejlődő gyermekek ellátásáról egyaránt kiemelten gondoskodó rendszer biztosít egyenlő esélyeket.**